

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ІМЕНІ Б.Д. ГАВРИЛИШИНА
Кафедра іноземних мов
та інформаційно-комунікаційних технологій

**Матеріали і завдання
для самостійної роботи
з дисципліни
“Ділова українська мова”**



Тернопіль
ЗУНУ
2026

Матеріали і завдання для самостійної роботи з дисципліни «Ділова українська мова» / Укл.: Т.В. Юрчишин. Тернопіль: ЗУНУ, 2026. 48 с.

Рецензенти: *І.Ф. Заваринська*, кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови та
славістики Тернопільського національного
педагогічного університету ім. В. Гнатюка
О. В. Кричківська, кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри освітології і педагогіки
Західноукраїнського національного університету

Відповідальна
за випуск: *Л. К. Крайняк*, кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри іноземних мов
та інформаційно-комунікаційних технологій

Матеріали та завдання призначені для використання студентами у процесі виконання самостійної роботи та підготовки до практичних завдань з дисципліни «Ділова українська мова». Вони спрямовані на формування мовної та комунікативної компетентності, удосконалення навичок ділового мовлення, укладання й оформлення документів відповідно до норм сучасної української літературної мови. Завдання сприятимуть кращому засвоєнню теоретичного матеріалу та розвитку практичних умінь професійного спілкування.

Затверджено
на засіданні кафедри іноземних мов
та інформаційно-комунікаційних технологій ЗУНУ
(протокол № 10 від 6 травня 2026 р.)

ВСТУП

Методична розробка містить добірку навчальних матеріалів і практичних завдань, спрямованих на вдосконалення навичок ділового мовлення та формування мовної компетентності студентів у межах дисципліни «Ділова українська мова». Основна увага приділяється опануванню норм сучасної української літературної мови, особливостей професійного спілкування, а також укладанню й оформленню ділових документів.

Запропоновані завдання сприяють розвитку мовної грамотності, комунікативної культури та практичних умінь використання української мови у професійній сфері. Мета розробки – підвищити рівень володіння діловим мовленням, сформувати у студентів професійні компетентності, необхідні для ефективної комунікації та грамотного оформлення документації.

Основні завдання методичної розробки:

- ознайомити здобувачів освіти з основними нормами ділової української мови;
- сформувати навички укладання та оформлення ділових документів;
- розвинути вміння використовувати мовні засоби відповідно до ситуації мовлення;
- удосконалити навички усного й писемного ділового мовлення відповідно до норм сучасної української літературної мови.

Запропонована методична розробка, укладена відповідно до вимог кредитно-модульної системи організації навчання у вищій школі, сприятиме ефективному засвоєнню курсу «Ділова українська мова», формуванню необхідних фахових компетентностей у здобувачів освіти.

Тема 1. Складні випадки узгодження і керування

Складні випадки узгодження і керування в українській мові пов'язані з порушенням синтаксичних норм, особливо при використанні власних назв, складних підметів, числівників та прийменникових конструкцій. Основні труднощі виникають при узгодженні присудка з підметом (напр., *більшість зробила vs більшість зробили*) та виборі відмінка при керуванні (напр., *дякувати братові, а не брата*)

Узгодження вимагає однакового роду, числа та відмінка. Складнощі виникають у таких випадках:

Підмет з кількісними словами (більшість, частина, решта):

Присудок в однині — підкреслює єдність дії: *Більшість студентів склала іспит.*

Присудок у множині — підкреслює дію кожного окремо: *Більшість студентів склали іспити.*

Складна назва (власна назва): Узгодження йде за загальною назвою (родові назви): *новий «Фольксваген», старий «Донбас»* (готель).

Абревіатури: Узгоджуються за основним словом: *ООН (організація) прийняла.*

Числівник + іменник: *Два хлопці* (наз. відм.), *два хлопця* (родовий - помилка)

Керування буває прямим (безприйменниковим) або опосередкованим (прийменниковим).

Типові помилки та норми:

Дієслова із -ся та залежні слова: *Скаритися на* (не за), *захоплюватися* (чимось, а не за щось).

Помилкові відмінки:

Дякувати, вибачати, служити, допомагати — вимагають **Давального** відмінка: *дякувати братові* (не брата).

Навчатися — чого (мовам), а не чому.

Прийменникові помилки:

Хворий на (грип, а не *грипом*).

Потреба в (знаннях, а не *до знань*).

Піти по (хліб, а не *за хлібом*).

Характерний для (нас, а не *нам*).

Однорідні члени: Якщо вони вимагають різних відмінків, не можна ставити їх під одне керування: *Любити і захоплюватися (чим?) книжкою* (правильно), *Любити (що?) і захоплюватися (чим?) книжка* (помилка).

Таблиця правильного вживання (приклади):

<i>Неправильно</i>	<i>Правильно</i>
Навчатися мові	Навчатися мови
Подякувати брата	Подякувати братові
Піти за хлібом	Піти по хліб
Ужити заходи	Вжити заходів
При житті ученого	За життя ученого
Згідно закону	Згідно із законом

Вправа 1. Запишіть подані конструкції правильно. Проаналізуйте випадки граматичного керування дієслів або віддієслівних іменників.

Управління зібрало й проінформувало про факти. Адміністрація відзначила і висловила подяку десятком співробітникам. Конвенція про запобігання та покарання злочинів. Створити й взяти участь у роботі групи взаємодопомоги.

Вправа 2. Запишіть подані конструкції, поставивши дієслова у потрібній формі. Проаналізуйте випадки граматичного узгодження.

П'ять осіб (писати). Десять працівників (відвідувати). Двадцять один депутат (балотуватися). Тридцять одна жінка (керувати) фірмами. Сто сорок одне положення (вимагати) доопрацювання. Більшість людей (читати). Меншість людей (навчатися). Ряд положень (потребувати) уточнення. Багато дітей (вивчати) іноземні мови. Кілька жінок (працювати) в управлінні. Більшість жителів (потребувати) оздоровлення. Чимало киян, які багато років пропрацювали на виробництві, тепер (шукати) роботу.

Вправа 3. Утворіть словосполучення, знявши дужки.

Не вживати (заходи), дякувати (лікар), зазнавати (удари), завідувач (кафедра), додержувати (вимога), не усвідомлювати (провина), запобігати (перевтома), нехтувати (правило), легковажити (довіра), набути (навичка), потребувати (порятунок), сповнений (надія), вибачати (колега), опановувати (методика), зрадити (подруга).

Вправа 4. Утворіть і запишіть словосполучення, вибравши потрібний прийменник і знявши дужки.

Перетворитися в/на (пар), чекати біля/близько (одинадцята), запізнитися із-за/через (негода), відгук на/про (вистава), сміятися над/з (друг), враження від/про (книжка), знущатися над/з (однокласник).

Вправа 5. Замініть помилково вжити прийменники в поданих словосполученнях.

Піти за крейдою, сміятися над актором, писати за адресою, за бажанням глядачів, почекати за проханням, прийти по справі, відгук на фільм, зазнавати збитки, кепкувати над ним.

Вправа 6. Тестові завдання

1. А сміятися з мене
Б сміятися наді мною
2. А знущатися з народу
Б знущатися над народом
3. А враження про перегляд
Б враження від перегляду
4. А командувач військ
Б командувач військами
5. А завідувач кафедрою
Б завідувач кафедри
6. А запізнитися із-за заторів
Б запізнитися через затори
7. А вибачати братові
Б вибачати брата
8. А характерний спортсменам
Б характерний для спортсменів
9. А опановувати технікою
Б опановувати техніку
10. А набути досвід
Б набути досвіду
11. А робити відповідно до вимог
Б робити відповідно вимог
12. А чекати близько години
Б чекати біля години

Тема 2. Уживання великої літери (окремі правила)

<i>З великої літери пишуться власні назви</i>	
<i>імена, по батькові, прізвища, псевдоніми, прізвиська людей</i>	Іван Франко, Леся Українка (Лариса Петрівна Косач), Данило Галицький, Нестор Літописець, Ярослав Мудрий; також: Кобзар (про Тараса Шевченка), Каменяр (про Івана Франка), АЛЕ: донжуан, меценат, рентген (загальні назви)
<i>клички свійських тварин, назви дійових осіб у художніх творах</i>	Рекс, Мурка, Гнідко, Дід Мороз (казковий персонаж); Вітер, Філософ (персонажі байки Г. Сковороди), Мавка
<i>назви божеств і міфологічних істот</i>	Господь, Бог, Мати Божа, Ісус Христос, Син Божий, Святий Дух,

	Будда, Артеміда, Либідь
<i>назви найвищих державних, урядових і міжнародних установ і посад</i>	Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Конституційний Суд України, Організація Об'єднаних Націй, Рада Безпеки, Президент України
<i>назви держав та автономних адміністративно-територіальних одиниць</i>	Соціалістична Республіка В'єтнам, Сполучені Штати Америки, Сумська область, Київський район, Слобожанщина
<i>географічні назви, крім слів море, острів, гора, озеро й под.</i>	Біловезька Пуща, Зелений Гай, Чорне море, Кримський півострів, мис Айя
<i>назви вулиць, проспектів, майданів, парків, залізничних, морських і под. шляхів, крім родових позначень</i>	вулиця Київська, проспект Перемоги, майдан Незалежності, Молодіжний парк, Одеська автострада
<i>назви груп або союзів держав і найвищих міжнародних організацій</i>	Європейський Союз, Європейське Економічне Співтовариство, Всесвітня Рада Миру, Організація Об'єднаних Націй
<i>астрономічні назви, крім родових позначень, назви сортів рослин у спеціальній літературі</i>	Чумацький Шлях, сузір'я Малої Ведмедиці, комета Галлея, Сніговий кальвіль, але антонівка, угорка (в загальному вжитку)
З великої букви пишеться тільки перше слово	
<i>у назвах державних, партійних, громадських установ і організацій, міністерств України й інших держав, а також найважливіших документів</i>	Національна гвардія і Збройні сили України, Національний банк і Міністерство фінансів України, Демократична партія України, Акт проголошення незалежності України
<i>у назвах установ місцевого значення</i>	Херсонський міський відділ народної освіти
<i>у назвах пам'яток архітектури, храмів, історичних епох, подій, знаменних дат, а також релігійних свят і постів</i> <i>АЛЕ є винятки: День Незалежності України, День Соборності України, День Конституції України</i>	Печерський монастир, Покровський собор, Вітчизняна війна, Новий рік, Великдень, Покрова, Різдво, Великий піст
<i>у повних назвах заводів, виробничих об'єднань, підприємств, наукових і навчальних закладів, кінотеатрів,</i>	Харківський турбінний завод, Книжкова палата, Київський національний університет ім. Т. Г.

парків, клубів і т.п.	Шевченка, Державний музей українського образотворчого мистецтва
у назвах орденів, відзнак, що складаються з кількох слів (крім родових)	орден Дружби народів, орден Почесного легіону
З великої літери та в лапках пишуться	
назви художніх, музичних творів, наукових праць, газет, журналів, історичних пам'яток	поема «Енеїда», повість «Тіні забутих предків», опера «Запорожець за Дунаєм», пісня «Стоїть гора високая», журнал «Сучасник», «Руська правда» (з великої літери, але без лапок - назви культових книг: Апостол, Біблія, Євангеліє, Коран, Псалтир, Часослов)
назви станцій, аеропортів	станція метро «Арсенальна», аеропорт «Бориспіль» (але Київський вокзал)
назви будинків відпочинку, пансіонатів, санаторіїв, дитячих таборів, готелів, кемпінгів, ресторанів, кав'ярень	готель «Україна», табір «Лімниця», ресторан «Зустріч», пансіонат «Прибій»,
назви літаків, автомобілів, тракторів та інших машин	літак «Антей», автомобіль «Таврія», автобус «Турист», комбайн «Нива», трактор «Білорусь»
назви виробів, продуктів, що стали фірмовим або сортовим їх означенням	печиво «Столичне», газована вода «Миргородська», цукерки «Пташине молоко», шоколад «Рошен»
назви орденів, відзнак	медаль «За відвагу», орден «За заслуги», орден «За мужність», медаль «Захиснику Вітчизни» (але орден княгині Ольги, орден Держави)
<p>Увага! Назви сайтів, мереж, пошукових систем тощо без родового слова пишемо з малої букви (твіттер, гугл); назви з родовим словом пишемо з великої букви та в лапках (пошукова система «Гугл», енциклопедія «Вікіпедія», мережа «Фейсбук», системи обміну повідомленнями «Вайбер», «Телеграм»); найменування сайтів, ужиті як назви юридичних осіб, пишемо з великої букви та без лапок (РНБО ввела санкції проти Яндекс).</p>	

Вправа 1. Спишіть сполучення, розкриваючи дужки.

(Б,б)огоматір, (Б,б)іблія, (Р,р)іздво (Х,х)ристове, (Д,д)ень української (П,п)исемності та (М,м)ови, (П,п)олтавська битва, (Д,д)ень (У,у)чителя, (Ч,ч)орне море, (А,а)втономна (Р,р)еспубліка (К,к)рим, (П,п)оділля, (Є,є)вропейський (С,с)оюз, (К,к)абінет (М,м)іністрів України, (П,п)рикарпаття, (В,в)ерховна (Р,р)ада України, (К,к)онституція України, (П,п)резидент України, (Н,н)ародний артист, річка (П, п)івденний (Б,б)уг, комета (Г,г)аллея, (С,с)офійський (С,с)обор, (К,к)ієво-(П,п)ечерська (Л,л)авра, гора (Г,г)оверла, (С,с)вятий (М,м)иколай,(Ж,ж)ан-(Ж,ж)ак (Р,р)уссо, (Д,д)алекий (С,с)хід.

Вправа 2. Розкриваючи дужки, запишіть сполучення у дві колонки: 1) які пишуться в лапках; 2) які пишуться без лапок.

(п)івнічний (п)олюс, (д)онецька (о)бласть, (г)ора (г)оверла, (т)абір (л)ісова застава, (в)еликдень, (т)ихий (о)кеан, (а)еропорт (б)ориспіль, (с)тудія танцю (ф)ламенко, (п)очаївська (л)авра, (п)ечиво (а)ртемон, (к)інотеатр (з)ірочка, острів (х)ортиця, (м)ультфільм (р)усалонька, (с)вято (п)еремоги, (с)упермаркет (В,в)елика кишеня, сайт (о)стрів (з)нань, (д)ень (п)рав людини, (ф)абрика (с)віточ, (ж)урнал (с)віт (т)варин, (ч)еркащина, (с)узір'я (с)трілець, пароплав (м)рія, цукерки (п)ташине молоко, (о)зеро (с)вітязь.

Завдання в тестовій формі

1. Мовним нормам відповідає написання
А опера Тарас Бульба
Б Наддніпров'я
В нобелівська премія
Г Європейський союз
2. З великої літери треба писати лише перше слово у власній назві
А П(п)івнічна Б(б)уковина
Б З(з)олоті В(в)орота
В Є(є)вропейський С(с)оюз
Г П(п)резидент У(у)країни
Д В(в)олодимир В(в)еликий
3. З великої літери треба писати лише перше слово у власній назві
А П(п)івденне П(п)олісся
Б З(з)елений Г(г)ай
В З(з)ахідна У(у)країна
Г П(п)отсдамська К(к)онференція

4. З великої літери треба писати лише перше слово у власній назві
- А С(с)офійський С(с)обор
 - Б М(м)ати Б(б)ожа
 - В С(с)вятий Д(д)ух
 - Г Р(р)іздво Х(х)ристове
 - Д С(с)вяте П(п)исьмо
5. У написанні якої власної назви допущена помилка
- А місто Біла Церква
 - Б селище Нова маячка
 - В річка Суха Волноваха
 - Г село Веселий Гай
 - Д місто Кривий Ріг
6. Власну назву треба брати в лапки в усіх рядках, **ОКРІМ**
- А хор Веселка
 - Б цукерки Дубок
 - В комета Галлея
 - Г вірш Любіть Україну
7. Власну назву треба брати в лапки в усіх рядках, **ОКРІМ**
- А пароплав Перемога
 - Б собака Сірко
 - В печиво Марія
 - Г санаторій Моршин
8. Визначте назву посади, у якій кожне слово слід писати з великої літери
- А Р(р)ектор У(у)ніверситету
 - Б П(п)резидент У(у)країни
 - В С(с)пікер В(в)ерховної Р(р)ади
 - Г Д(д)екан Ф(ф)акультету
9. Обидві власні назви треба писати в лапках у рядку
- А роман Собор, газета Наше слово
 - Б озеро Байкал, кафе Бджілка
 - В готель Київ, станція Фастів
 - Г місто Херсон, казка Хо
 - Д село Холодне, аптека Добрі ліки
10. Орфографічну помилку допущено в рядку
- А автомобіль «Волга», Чумацький Шлях
 - Б Кривий Ріг, озеро Світязь
 - В вулиця М. Драгоманова, річка Рось
 - Г Конституція України, Велика ведмедиця

11. Орфографічну помилку допущено в рядку
А республіка Білорусь, епоха Відродження
Б Близький Схід, Сибір
В титан Прометей, Прикарпаття
Г Софійський собор, Зелені свята
12. З великої літери треба писати всі слова в рядку
А К(к)вітка – О(о)снов'яненко, К(к)аменяр (назва професії)
Б О(о)лена П(п)чілка, Ч(ч)умацький Ш(ш)лях (сузір'я)
В Д(д)онжуан, У(у)країнець
Г Д(д)он К(к)іхот, П(п)резидент Академії наук України
13. З великої літери треба писати всі слова в рядку
А Н(н)овий Р(р)ік, У(у)країнська Н(н)ародна Р(р)еспубліка
Б П(п)івденне П(п)олісся, К(к)ривий Р(р)іг
В (М,м)айдан (Н,н)езалежності, З(з)елені С(с)вята
Г (К,к)аменяр (про І.Франка), К(к)раїни З(з)аходу
14. З великої літери треба писати обидва слова в рядку
А Р(р)еспубліка П(п)ольща
Б О(о)стрів Х(х)ортиця
В Г(г)етьман М(м)азепа
Г П(п)івострів К(к)рим
15. Вкажіть варіант, у якому власні назви написані неправильно
А поема «Енеїда», газета "Галичина", журнал "Барвінок"
Б орден «Пошани», літопис «Самовидця», «Золоті ворота»
В пансіонат «Зоря», роман «Тронка», готель «Дніпро»
Г новела «Новина», цукерки «Білочка», медаль «За відвагу»
16. Вкажіть варіант, у якому всі слова пишуться з великої букви
А О(о)стрів Х(х)ортиця, Д(д)алекий С(с)хід
Б Ц(ц)ентральна Р(р)ада, П(п)олярна З(з)ірка
В З(з)ахідна У(у)країна, С(с)ин Б(б)ожий
Г А(а)кадемія Н(н)аук У(у)країни, З(з)бройні С(с)или У(у)країни
17. Вкажіть варіант, у якому всі слова пишуться з великої букви
А О(о)рден Д(д)ружби Н(н)ародів
Б Г(г)енеральний П(п)рокурор У(у)країни
В Д(д)ень Н(н)езалежності У(у)країни
Г С(с)узир'я В(в)еликого П(п)са
18. Вкажіть варіант, у якому всі слова пишуться з великої букви
А О(о)рганізація О(о)б'єднаних Н(н)ацій
Б Н(н)аціональний Б(б)анк У(у)країни

- В У(у)країнська Р(р)еспубліканська П(п)артія
Г Г(г)енеральний С(с)екретар ООН
19. Правил уживання великої літери дотримано в рядку
А Міністерство Освіти України
Б Китайська Народна республіка
В Будинок Учителя
Г Святий Дух
20. Правил уживання великої літери дотримано в рядку
А Європейське Економічне співтовариство
Б Марія-тереза
В Конституційний Суд
Г Львівський Палац одруження
21. Правил уживання великої літери та лапок дотримано в рядку
А Львівська середня школа № 1 імені «Івана Франка»
Б Київський завод «Арсенал»
В Всеукраїнське Товариство «Просвіта»
Г Заповідник Асканія-Нова
22. Правил уживання великої літери та лапок дотримано в рядку
А Вітер «Торнадо»
Б опера «Запорожець за дунаєм»
В орден «Пошани»
Г медаль «За відвагу»
23. Правил уживання великої літери дотримано в рядку
А Народний артист України, зірка Альтаїр
Б курорти Півдня, шевченкіана
В Прем'єр-Міністр Канади, Лохвицький повіт
Г Син божий, Олександр Невський
24. Правил уживання великої літери дотримано в рядку
А Володимир Великий, республіка Індія
Б Сухий яр (село), Лос-Анджелес
В проспект Дружби народів, Нова Гвінея
Г озеро Ільмень, Жовті води
25. Правил уживання великої літери дотримано в рядку
А Данило Галицький, Східноєвропейська рівнина
Б Угорська республіка, Народний рух України
В українська Академія друкарства, Палац урочистих подій
Г Кривава неділя, Божа матір
26. Правил уживання великої літери порушено в рядку

- А станція метро «Олімпійська», священний Коран
Б північна Буковина, доба ренесансу
В видавництво «Глобус», Великдень
Г День Конституції, майдан Свободи
27. Правил уживання великої літери порушено в рядку
А Гельсінська спілка, Міжнародна асоціація українців
Б Прикарпаття, Південно-Західна залізниця
В Покрова, Вітчизняна війна
Г Конституційний суд України, Свято перемоги
28. Правил уживання великої літери порушено в рядку
А Франкфурт-На-Майні, мис капітана Джеральда
Б Північна Буковина, Міністр освіти і науки України
В Зелений Гай, Всесвітній форум українців
Г Льодове побоїще, сесія Київської обласної ради
29. Правил уживання великої літери та лапок порушено в рядку
А Потсдамська угода, медаль «За бойові заслуги»
Б цукерки «Пташине молоко», Золоті ворота
В Лютнева революція, пісня «Стоїть гора високая»
Г пансіонат Здоров'я, Андріївська Церква
30. Правил уживання великої літери та лапок порушено в рядку
А Національний банк України, магазин «Роксолана»
Б аеропорт Бориспіль, Міжнародний Жіночий день
В орден Незалежності, товариство «Поліграфкнига»
Г стадіон «Динамо», Всесвітня Рада Миру
31. Правил уживання великої літери та лапок порушено в рядку
А туманність Андромеди, шахта «Вітка-Глибока»
Б Третяковська галерея, підручник «Історія України»
В Будинок відпочинку «Зоря», Великий Піст
Г Версальський мир, Акт проголошення незалежності України
32. Вкажіть речення, у якому виділене слово слід писати з великої букви
А І на оновленій *землі* врага не буде, супостата (Т. Шевченко)
Б Я син *землі*, що родить хліб і мрію (Д. Павличко)
В О *земле*, велетнів роди! (П. Тичина)
Г Період обертання *землі* навколо своєї осі становить 24 години
33. Вкажіть речення, у якому виділене слово слід писати з великої букви
А Любіть Україну, як *сонце*, любіть... (В.Сосюра)
Б Земля разом з вісьма іншими планетами обертається навколо *сонця*.
В Вдень пригріло *сонце*, почалася відлига (О.Донченко)

Г Взимку *сонце* світить, та не гріє. (Народна творчість)

34. Виділене слово треба писати з малої літери в реченні

А Зупиняємося на піщаному березі проти (*Ч,ч*)*ернечої* гори...

(М. Чабановський).

Б Чумацький (*В,в*)із з-над рідного двора за хату котиться спроквола.

В Чумацький (*Ш,ш*)лях сріблиться в небесах.

Г Сонце сміється, немов (*А,а*)*рхімед*, перевертаючи землю на осінь.

35. Прочитайте речення (цифри в дужках позначають наступну власну назву).

Назва терміна (1)«бароко» походить від португальського «перола барокка», що перекладається як «перлина вигадливої форми». Кращі будівлі цього стилю: (2)Версальський палац поблизу Парижа, (3)Зимовий палац у СанктПетербурзі, (4) андріївська церква, (5)Маріїнський палац, Брама Заборовського у Києві.

Помилку допущено в написанні власної назви, позначеної цифрою

А 1

Б 2

В 3

Г 4

Д 5

36. Установіть відповідність між правописом та групами сполучень слів

Правопис

1. Власна назва в лапках

2. Кожне слово з великої літери

3. Перше слово з великої літери

4. Загальні назви з малої літери

Сполучення слів

А (р)имська імперія, (в)ітчизняна війна, (в)еликий піст

Б (н)ародний артист, (д)октор наук, (р)ектор (у)ніверситету

В (о)рден (м)ати-героїня, (п)ароплав (с)агайдачний, (ц)укерки (а)ркадія

Г (т)абір (л)імниця, (г)ельсінкська спілка, (з)елений (г)ай

Д (к)онституційний (с)уд (у)країни, (є)ропейський (с)оюз, (к)ривий (р)іг



Інтерактивні вправи:

<https://wordwall.net/pl/resource/29024874>

<https://wordwall.net/pl/resource/46698696>

Тема 3. Відмінювання кількісних числівників

1. Числівник **I типу** *один* змінюється за родами, числами й відмінками, як займенник *той*.

Н.	<i>один, одне</i>	<i>одна</i>	<i>одні</i>
Р.	<i>одного</i>	<i>однієї, одної</i>	<i>одних</i>
Д.	<i>одному</i>	<i>одній</i>	<i>одним</i>
Зн.	<i>один, одного</i>	<i>одну</i>	<i>одні, одних</i>
Ор.	<i>одним</i>	<i>однією, одною</i>	<i>одними</i>
М. (на)	<i>одному, однім</i>	<i>одній</i>	<i>одних</i>

2. За **II типом** відмінюються числівники *два, обидва, три, чотири, кілька, багато, усі* збірні (*двоє, троє, четверо, п'ятеро...*) та займенники *скільки і стільки*. Причому в непрямих відмінках числівник *обидва* втрачає частину **-два**, а збірні – суфікс **-еро**.

Н.	<i>два, дві/двоє</i>	<i>три/троє</i>	<i>обидва, обидві</i>	<i>п'ятеро</i>
Р.	<i>двох</i>	<i>трьох</i>	<i>обох</i>	<i>п'ятьох</i>
Д.	<i>двом</i>	<i>трьом</i>	<i>обом</i>	<i>п'ятьом</i>
Зн.	Як у називному або родовому відмінку			
Ор.	<i>двома</i>	<i>трьома</i>	<i>обома</i>	<i>п'ятьма/п'ятьома</i>
М. (на)	<i>двох</i>	<i>трьох</i>	<i>обох</i>	<i>п'ятьох</i>

3. За **III типом** відмінюються числівники від *п'яти* до *вісімдесяти* (крім *сорока*), *кільканадцять, кількадесят*. У складних числівниках цього типу (*п'ятдесят — вісімдесят*) відмінюється лише друга частина. В основах числівників *шість, сім, вісім* чергуються голосні.

Н.	<i>шість</i>	<i>сім</i>	<i>вісім</i>	<i>п'ятдесят</i>
Р.	<i>шести</i>	<i>семи</i>	<i>восьми</i>	<i>п'ятдесяти</i>
Д.	<i>шести</i>	<i>семи</i>	<i>восьми</i>	<i>п'ятдесяти</i>
Зн.	Як у називному відмінку			
Ор.	<i>шістьма</i>	<i>сьома</i>	<i>вісьма</i>	<i>п'ятдесятьма</i>
М. (на)	<i>шести</i>	<i>семи</i>	<i>восьми</i>	<i>п'ятдесяти</i>

Ці числівники в непрямих відмінках мають однакове закінчення **-и**, тільки в орудному **-ма**.

4. За **IV типом** відмінюються числівники *сорок, дев'яносто, сто*. Ці

числівники в усіх відмінках, крім називного і знахідного, мають однакове закінчення **-а**: *до сорока днів, сорока робітникам, з дев'яноста учнями, на ста сторінках.*

Н. в.	сорок	дев'яносто	сто (днів)
Р. в.	сорока	дев'яноста	ста (днів)
Д. в.	сорока	дев'яноста	ста (дням)
З. в.	сорок	дев'яносто	сто (днів)
Ор. в.	сорока	дев'яноста	ста (днями)
М. в.	(на) сорока	дев'яноста	ста (днях)

5. За **V типом** відмінюються числівники від *двохсот до дев'ятисот*, а також *кількасот*. У цих числівниках змінюються обидві частини: перша — як відповідний числівник *II* або *III типу*, а друга — як іменник *місто* в множині. Пишуться вони разом.

Н.	<i>три міста</i>	<i>триста</i>	<i>п'ять міст</i>	<i>п'ятсот</i>
Р.	<i>трьох міст</i>	<i>трьохсот</i>	<i>п'яти міст</i>	<i>п'ятисот</i>
Д.	<i>трьом містам</i>	<i>трьомстам</i>	<i>п'яти містам</i>	<i>п'ятистам</i>
Зн.	Як у називному відмінку			
Ор.	<i>трьома містами</i>	<i>трьомастами</i>	<i>п'ятьма містами</i>	<i>п'ятьмастами</i>
М. (у)	<i>трьох містах</i>	<i>трьохстах</i>	<i>п'яти містах</i>	<i>п'ятистах</i>

6. Числівники **VI типу** *тисяча, мільйон, мільярд* відмінюються, як іменники відповідної відміни і групи.

Н.	<i>тисяча</i>	<i>тисячі</i>	<i>мільйон</i>	<i>мільйони</i>
Р.	<i>тисячі</i>	<i>тисяч</i>	<i>мільйона</i>	<i>мільйонів</i>
Д.	<i>тисячі</i>	<i>тисячам</i>	<i>мільйону</i>	<i>мільйонам</i>
Зн.	<i>тисячу</i>	<i>тисячі</i>	<i>мільйон</i>	<i>мільйони</i>
Ор.	<i>тисячею</i>	<i>тисячами</i>	<i>мільйоном</i>	<i>мільйонами</i>
М. (у)	<i>тисячі</i>	<i>тисячах</i>	<i>мільйоні</i>	<i>мільйонах</i>

ПАРАЛЕЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ВІДМІНКОВИХ ФОРМ ЧИСЛА

п'ять-двадцять (+тридцять) – мають паралельні форми

Н сім

Р семи / сімох

Д семи / сімом

З сім / сімох (неістота-істота)

О сьома / сімома

М на семи / на сімох

п'ятдесят-вісімдесят – відмінюється **ЛИШЕ ДРУГА ЧАСТИНА**; також мають паралельні форми

Н сімдесят

Р сімдесяти / сімдесятьох

Д сімдесяти / сімдесятьом

З сімдесят / сімдесятьох (неістота-істота)

О сімдесятьма / сімдесятьома

М на сімдесяти / на сімдесятьох



• Тобто тут помилкою будуть вважатися форми типу **ШЕСТИдесяти** (шістдесяти).

двісті-дев'ятсот – відмінюються **ОБИДВІ** частини; **немає паралельних закінчень**

Н двісті

Р двохсот ——— зверніть увагу, у Р.в. завжди буде **СОТ**

Д двомстам

З двісті

О двомастами

М на двохстах ——— пам'ятайте, що в М.в. має бути **Х**



• **ВАЖЛИВО:** 500-900 у першій частині в Р, Д, М відмінках матимуть - **И** (Р.в. п'ят**И**сот, Д.в. шест**И**стам, М.в. сем**И**стах).

О.в. варто запам'ятати паралельні форми:

п'ятьмастами / п'ятьомастами, шістьмастами/ шістьомастами, сьоммастами/сімоммастами; вісьмастами/вісьмоммастами, дев'ятьмастами / дев'ятьомастами.



Інтерактивні вправи

<https://wordwall.net/uk/resource/1817243>

<https://wordwall.net/uk/resource/6039992>

<https://wordwall.net/uk/resource/35833415>

Вправа 1. Перепишіть. Числа й скорочення запишіть повними словами, поставивши числівники в потрібному відмінку.

Земля разом із 8 іншими планетами рухається навколо Сонця. Відстань її до Сонця змінюється від 147 млн кілометрів на початку січня до 152 млн

кілометрів на початку липня. Період обертання Землі навколо своєї осі дорівнює 23 годинам 56 хвилинам 5 секундам.

Вправа 2. Спишіть, замінюючи цифри словами.

1. Без 90 грамів, після 30 годин, протягом 6 днів, із 7 депутатами, у 8 державах, побачив 5 тигрів.

2. Без 100 кілограмів, після 40 днів, протягом 9 годин, із 8 учнями, у 12 квартирах, побачив 12 леопардів.

3. До 478 додати 16; від 509 відняти 372; від 65 відняти 24.

Вправа 3. Спишіть речення, замінюючи цифри словами.

1. Текст був на 294 сторінках. 2. Текст роздруковано на 88 сторінках. 3. Зустріч зі 45 студентами відбулася у вівторок. 4. У школі навчається понад 1000 учнів. 5. Щодня на роботу виходило від 87 до 126 осіб.

ТЕСТ

1. Позначте рядок, у якому в усіх числівниках відмінюється тільки друга частина:

А триста, п'ятсот, шістсот, вісімсот

Б п'ятдесят, шістдесят, сімдесят, вісімдесят

В двісті, шістдесят, сімсот, тридцять

Г чотириста, дев'яносто, вісімдесят, сімсот

Д п'ятсот, шістдесят, вісімсот, вісімдесят

2. Норму відмінювання числівників ПОРУШЕНО в рядку

А трьохсот, трьомстам, на трьохстах

Б п'ятисот, п'ятистам, п'ятистами

В семисот, сімомастами, на семистах

Г дев'ятисот, дев'ятистам, дев'ятьмастами

Д двохсот, двомастами, на двохстах

3. Форму орудного відмінка числівника в рядку записано ПРАВИЛЬНО

А п'ятьмастами шістдесятьма сьома

Б п'ятистами шестидесятьма сімома

В п'ятистами шестдесятьма семи

Г п'ятистами шістдесяти сімома

Д п'ятистами шестидесяти сьома

4. Усі відмінкові форми числівників є ПРАВИЛЬНИМИ

А сто вісімдесят сьомого, двомастами п'ятидесяти двома

Б шістдесяти семи, чотирма, шестиста, дванадцятий

В трьомастами дев'яноста шістьма, сімох, одна третя

Г сімдесятьма двома, дві тисячі другий, дев'яноста шостого

5. *ПОМИЛКУ* в утворенні відмінкової форми числівника допущено в рядку
А шість, шести, шістьом, шістьома
Б п'ятнадцять, п'ятнадцяти, п'ятнадцятьом, п'ятнадцятьма
В вісім тисяч, восьми тисяч, вісьмом тисячам, вісьмома тисячами
Г сімсот, семисот, семистам, сімомастами
Д шістдесят, шестидесяти, шістдесят'ом, шістдесят'яма
6. *ПРАВИЛЬНУ* відмінкову форму числівника сто вісімдесят сім наведено у рядку
А Р.в. ста вісімдесяти семи
Б Д.в. сто вісімдесяти семи
В З.в. ста вісімдесят сім
Г О.в. ста вісімдесят'яма сіма
Д М.в. (у) сто вісімдесяти семи
7. *ПРАВИЛЬНУ* відмінкову форму числівника шістсот дев'яносто вісім наведено в рядку
А Р. в. шестиста дев'яноста восьми
Б Д. в. шестисот дев'яноста вісьмом
В Зн. в. шістсот дев'яноста вісім
Г Ор. в. шестистами дев'яноста вісьмома
Д М. в. (на) шестистах дев'яноста вісьмох
8. *ПРАВИЛЬНУ* відмінкову форму числівника сімсот дев'яносто вісім наведено в рядку
А Р. в. семи сотень дев'яноста восьми
Б Д. в. сімсот дев'яноста вісьмом
В Зн. в. семисот дев'яноста вісім
Г Ор. в. сьомастами дев'яноста вісьма
Д М. в. (на) семисот дев'яноста вісьмох
9. У реченні «Зміни до Конституції ухвалюються голосами ... народних депутатів» замість пропуску має бути слово
А триста
Б трьохста
В трьохсот
Г трьохстох
Д трьомастами
10. Відмінкова форма числівника є *НЕПРАВИЛЬНОЮ*
А Р. в. трьохсот п'ятдесяти шести
Б Д. в. трьомстам п'ятдесяти шести

- В Зн. в. триста п'ятдесят шість
- Г Ор. в. трьомастами п'ятдесятьма шістьма
- Д М. в. (на) трьохсот п'ятдесяти шести

11. *Числівник з іменником ПРАВИЛЬНО узгоджено в реченні*

- А Квартет утворюють чотири виконавці.
- Б До редакції надійшло два сценарія.
- В Концерт тривав майже півтора години.
- Г Для вистави слід використати чотирьох прожекторів.
- Д Батальні сцени фільму знімали два з половиною місяців.

12. *Норму відмінювання числівника ПОРУШЕНО в реченні*

- А На змаганнях директор нагородив п'яťох учнів.
- Б Швидкість бігу гепарда — від сто двадцяти до сто сорока кілометрів за годину.
- В Серед восьмисот сорока семи приток Дніпра є велика річка Прип'ять.
- Г Прийшовши на спортмайданчик, він зустрів там сімох однокласників.
- Д Запорозька чайка вміщала від п'ятдесяти до сімдесяти козаків.

13. *НЕПРАВИЛЬНО утворено відмінкову форму числівника в реченні*

- А Українці дуже талановиті: до дев'яносто відсотків з них музикальні, здатні до музикування.
- Б Понад двісті років тому на території Лівобережної України з'явилося це мальовниче село.
- В Місяць мчить навколо Землі зі швидкістю три тисячі шістсот вісімдесят один кілометр за годину.
- Г Молоко містить близько ста різних речовин, має високі споживні властивості, зумовлені його хімічним складом.
- Д Деревоподібні кактуси виростають розгалуженими або зімкнутими і в діаметрі сягають двадцяти п'яти сантиметрів.

14. *Допущено помилку у відмінюванні числівника*

- А п'ятдесяти двох
- Б дев'яноста сьома
- В на сімдесяти шести
- Г двадцятьма чотирьома
- Д дев'ятьмастами сорока

15. *Допущено помилку у відмінюванні числівника*

- А шестидесяти семи
- Б сорока вісьмома
- В на двохстах п'яти
- Г вісімдесятьма одним

Тема 4. Основні новації правопису

1. Слово *пів* у розумінні «половина» тепер пишеться ОКРЕМО: *пів віку, пів дороги, пів яблука*.

Цим встановлено одне правило написання замість трьох (раніше у різних випадках *пів* писалося разом, через дефіс і з апострофом).

Разом з «пів» і «напів» писатимуться лише ті слова, що виражають єдине поняття: «півострів», «півзахист», «півкуля» або «півоберт», «напівдитина».

2. Уникаючи подвійної йотації, пишемо *фоє, Гоя, Мая* (замість *фойє, Гойя, Майя* та подібне).

3. Нарешті виправлено помилку в написанні слова *проект* (із похідними), як *об'єкт, суб'єкт, траєкторія* (замість теперішнього невмотивованого *проект*).

4. Слово *священник* тепер пишеться з двома літерами -н – (замість колишнього *священик*).

5. Ім'я *Ігор* як іменник м'якої групи в кличному відмінку має закінчення -ю: *Ігорю!* (як *кобзарю!, лікарю!*), а не поширене досі неправильне *Ігоре!*

6. Затверджено правила утворення фемінітивів - за допомогою суфіксів -к, -иц(я), -ин(я) та -ес. Наприклад, *авторка, дизайнерка, директорка, редакторка, деканеса, філологиня, виконавиця*.

Як утворювати фемінітиви

При утворенні фемінітивів варто послуговуватися таким простим правилом: - якщо можемо утворити слово за допомогою суфікса **-к-**, то утворюємо;

- якщо з **-к-** не вдається (наприклад, *фахівець, ворог, службовець*), тоді вдаємось до **-ин-** (*фахівчиня, ворогиня*) чи **-иц-** (*службовиця*). Деякі суфікси можуть утворювати варіанти фемінітивів з однаковим лексичним значенням: *акторка* і *актриса, водійка* і *водійчиня, мовознавиця* і *мовознавчиня*.

7. В антропонімах літеру *g* рекомендують передавати через *г*, а *h* через *г*. Але водночас тут спостерігається подвійне написання: *Гарсія* і *ґарсія, Гегель* і *ґегель, Гете* і *ґете, Гуллівер* і *ґуллівер* і под.

8. У словах грецького походження *th* у переважній більшості випадків передаємо літерою *т*: *антологія, бібліотека, естетика, математика, ритм, тромб, Прометей, Текля, Тесей, Бористен, Термопіли* й под.

Там, де під впливом російської мови цей звук позначений літерою *ф*, можна писати і так, і так: *анафема* й *анатема, дифірамб* і *дитирамб, ефір* і *етер, кафедра* й *катедра, міф* і *міт, Афіни* й *Атени, Голгофа* й *Голгота* тощо.

9. У запозиченнях із грецької та латинської мов також запровадили

подвійне написання: аудиторія і авдиторія, аудієнція і авдієнція, лауреат і лавреат, пауза і павза, фауна і фавна.

10. Іменники третьої відміни, що закінчуються на -ть із попереднім приголосним, а також іменники кров, любов, осінь, сіль, Русь, Білорусь у родовому відмінку однини мають закінчення -і або -и.

Отже, тепер можна писати: *безкрайності й безкрайности, меншості й меншости, свіжості й свіжости* тощо.

11. Новий правопис пропонує слова з першими іноземними частками писати разом: попмузика, вебсторінка, пресконференція, експрезидент (раніше їх писали через дефіс). АЛЕ: Якщо такі іншомовні компоненти приєднані до власного імені, то їх пишемо з дефісом: *веб-API, пан-Європа, псевдо-Фауст*. Ті складні іменники з першою складовою *віце-, екс-, лейб-, обер-, штабс-, унтер-*, які раніше писалися з дефісом, тепер пишуться разом: віцепрем'єр, унтерофіцер, але *контр-адмірал* за традицією зберігає написання з дефісом.

12. Складені назви інформаційних агентств тепер варто писати без лапок: Інформаційне агентство Главком, агентство Франс Пресс (замість інформаційне агентство «Главком», агентство «Франс Пресс»).

Вправа 1. Від поданих іменників утворіть фемінітиви :

Репортер –	Офіцер –
Філолог –	Адвокат –
Аудитор –	Дослідник –
Член –	Інспектор –
Поет –	Керівник –
Видавець–	Лідер –
Клоун –	Урядовець –
Майстер –	Діяч –

Вправа 2. Перепишіть слова, знімаючи скісну риску або дужки:

Пів/віку, пів/огірка, пів/Венери, пів/оберт, пів/ями, пів/ніч, напів/дитина, напів/забуте, пів/до/восьмої, пів/аркуш. Пів(України), пів(юрти), пів(Житомира), пів(острів), пів(аркуша), пів(ящика), пів(аркуш), пів(Європи), пів(коло), пів(Києва), пів(зошита), пів(ядра), пів(яблука), пів(басейна), пів(куля), пів(хвилини), пів(хати), пів(міста), пів(день), пів(відра), пів(вагона), пів(оберт), пів(літра), пів(Львова), пів(олівця), пів(життя), пів(лимона), пів(яхти).

Вправа 3. Спишіть речення, розкриваючи дужки.

Перевалило за (пів) ніч, а співи не вщухли. (Пів) неба закривала сиза хмара. Вони встигли вже перепливти (пів) озера. (Пів) дня йшов дощ. Ця звістка облетіла вже (пів) Києва. На столі стояв (полу) мисок. (Пів) озера укрит густий туман.

Вправа 4. Перепишіть речення. Визначте і виправте слова, що пов'язані зі змінами у новому українському правописі.

Дзвінки фейерверки іскор зриваються над ковшами із сталлю. (Ю.Бедзик).
Десь грає він [Арсен] зараз в душному, переповненому фойє кінотеатру.
(Л.Дмитерко). Цегляну стіну мурував Карпо Чумак, а доярки з Яриною
подавали йому конвейером цеглу. (В.Кучер). Он Беккі не сміялася так з Тома
Сойєра, хоч той потрапляв у куди складніші перепалки. (М.Чабанівський). Ви ж
перший доручили мені скласти проект нашого велетня-санаторію.
(О.Корнійчук).

Вправа 5. Вставте пропущені літери

Сто...гольм – столиця і найбільше місто Швеції на східному узбережжі
озера Меларен. Чарлз Ді...енс – майстер міського пейзажу у творі «Вулиці.
Вечір». Вільям Те...ерей – англійський письменник-сатирик, майстер
реалістичного роману. Майкл Дже...сон – американський співак, кіноактор,
автор пісень, який досяг міжнародної популярності у віці дванадцяти років як
соліст дитячого гурту «П'ятірка Дже...сонів». Протяжність Ма...ензі,
найбільшої річки в Канаді, 1738 кілометрів.

**Вправа 6. Складіть повідомлення про вживання слів іншомовного
походження в нашій мові «За і проти».**



Інтерактивні вправи

<https://learningapps.org/7792412>

<https://ukr-mova.in.ua/exercises/orfografiya/novuj-pravopus>

Тема 5. Правопис прислівників

1. Разом пишемо:

1) прислівники, утворені сполученням **прийменника з прислівником**: *відніні, відтепер, доніні, дотепер, забагато, задовго, занадто, набагато, навічно, надалі, надовго, назавжди, назовсім, наскрізь, насправді, невтямки, негарзд, отак, отам, отут, повсюди, подекуди, позавчора, позаторік, потроху, утрічі.*

2) прислівники, утворені сполученням **прийменника з іменником**: *бєзвісти, вбїк (убїк), ввєчері (увєчері), ввілью (увілью), ввголос (увголос), ввгорі (увгорі), ввгору (увгору), ввдень (удєнь), ввзімку (увзімку), ввзнакі (увзнакі), ввниз (унїз), ввдрáзу, ввкрай (укрáй), ввкўні (укўні), ввлад (улáд), ввлїтку (улїтку), ввнизу (унизу), ввночі (уночі), ввосені, ввпень (упєнь), ввперед (уперед), ввпóперек (упóперек), ввпóру (упóру), ввраз (урáз), вврáнці (урáнці), вврєшті (урєшті);*

3) прислівники, утворені сполученням **прийменника з віддієслівним коренем**: *впáм'ятку (упáм'ятку), вперéмиш (уперéмиш), вправ (уплáв), вправ (уплáч), врóзкид (урóзкид), врóзліт (урóзліт), врóзсип (урóзсип), врóзтіч (урóзтіч), навíліт, навíдліг, навíдрі́з, наза́хват, наздога́д, назу́стріч, наперебíй, напереваги, навперева́ги, наперекі́р, наперері́з, напíдпíтку, напокáз, напóхвaті, напролóм, напропáле, нарóзхват, нáскоком, нáспіх*;

4) прислівники, утворені сполученням **прийменника з коротким (нечленим) прикметником**: *віддáвна, востáнне, вручну́ (уручну́), до́гола, допíзна, завíдна, за́молоду, за́ново, затéмна, звíсока, зга́рячу, злéгка, злі́ва, зно́ву, зрíдка, напéвне, на́різно, нашивидку́, поблизу́, помáлу, спóвна, спрóста, сп'яну*;

5) прислівники, утворені сполученням **прийменника та числівника**: *вдво́є (удво́є), втро́є (утро́є), вче́тверо (уче́тверо) і т. д.; впе́рше (упе́рше), вдрúге (удру́ге), втре́те (утре́те) і т. д.; на́дво́є, на́тро́є, наче́тверо і т. д.; удво́х, утрю́х, учотирю́х і т. д.; водно́, заодно́, поодíнці, спéршу*;

6) прислівники, утворені сполученням **прийменника із займенником**: *внiчию́ (унiчию́), втiм (утiм), наві́що, на́що, передусiм, почiм, почóму, але: до чо́го, за ві́що, за що́ та iн. в ролі додатків*;

7) прислівники, утворені сполученням **кількох прийменників з основою слова будь-якої частини мови**: *вдо́світа (удо́світа), вподóвж (уподóвж), завбiльшки, завгли́бки, завдо́вжки, завто́шки, завча́су, завши́рки, знадво́ру, навздогiн, на́взнак, навкiдьки, навко́ло*.

8) складні прислівники, утворені з **кількох основ (із прийменником чи без нього)**: *босóніж, водно́сталь, лiво́руч, мимовóлі, мимоíздом, мимохiдь, мимохiть, насáмперед, натщéсерце, нашивидку́руч, обáбiч, обíруч, оче́видно, повсякча́с, правóруч, привселю́дно, самохiть, стрiмго́лов, тимчасóво, чимду́ж, чимра́з*;

9) прислівники, утворені поєднанням **словотворчих часток **аби-**, **ані-**, **де-**, **чи-**, **що-**, **як-**** зі словом будь-якої частини мови: *абiкуди, абiя́к; аніскiльки, анітелéнь, анітро́хи, анічичíрк, анія́к; дедáлі, деíнде, де́коли, де́куди; чимáло; щовéчора, щогодiни, щода́лі, щодéнно, щодня́, щоду́ху*.

2. **Окремо пишемо:**

1) прислівникові сполуки, що складаються з прийменника та іменника, у яких іменник звичайно зберігає своє конкретне лексичне значення й граматичну форму, особливо коли між прийменником і поєднаним із ним іменником можливе означення, виражене прикметником, займенником, числівником: *без ві́дома, без жа́лю, без кiнця́, без кiнця́-краю́, без краю́, без ла́ду, без лі́ку, без метí, без на́міру, без пуття́, без слíду, без смаку́, без сýмнiву*,

без уга́ву, без упі́ну, без че́рги, в (у) за́тишку, в (у) нагоро́ду, в (у) но́гу, в о́бмін, в обрі́з, в (у) по́зику, в (у) ці́лості, до бі́са, до вподо́би, до гу́рту;

2) словосполуки, що мають значення прислівників і складаються з двох іменників (зрідка — займенників, числівників) та одного або двох прийменників: *від ра́нку до ве́чора, день у де́нь, з бо́ку на бі́к, з дня на день, оді́н в оді́н, раз у ра́з, рік у рік, сам на са́м, час від ча́су*;

3) словосполуки, що виконують у реченні функцію прислівника і утворені з узгоджуваного прикметника (числівника, займенника) та іменника: *дру́гого дня, те́мної но́чі, тим ра́зом, тим ча́сом*;

4) прислівники, утворені сполученням прийменника **по** зі збірним числівником: *по дво́є, по тро́є, по че́тверо*.

3. З дефісом пишемо:

1) прислівники, утворені від прикметників і займенників за допомогою прийменника-префікса **по** та суфіксів **-ому** або **-(к)и**, зрідка — **-(ч)и**, **-(ж)и**: *по-ба́тьківському, по-бойово́му, по-бра́тньому, по-господарському, по-і́ншому, по-коза́цькому, по-на́шому, по-сво́єму, по-сусі́дському, по-украї́нському, по-христия́нському; по-ба́тьківськи, по-брате́рськи, по-господарськи, по-лю́дськи, по-сусі́дськи, по-украї́нськи; по-за́ячи, по-ведме́жи; також по-латі́ні*.

2) прислівники, утворені за допомогою прийменника-префікса **по** від порядкових числівників: *по-пе́рше, по-дру́ге, по-тре́тє* і т. д.;

3) неозначені прислівники, що мають у своєму складі словотворчі частки **будь-**, **-будь**, **-небудь**, **казна-**, **-то**, **хтозна-**: *будь-де́, будь-колі́, будь-куді́; коли́-будь, куді́-будь; де-не́будь, коли́-не́будь, куді́-не́будь, як-не́будь; ка́зна-де, ка́зна-колі́; абі́-то, де́сь-то, та́к-то; хто́зна-де, хто́зна-як*;

4) складні прислівники, утворені з двох прислівників: *вряді́-годи́, де́сь-і́нде, де́сь-і́нколи, сяк-та́к та і́н.*;

5) складні прислівники, утворені повторенням слова або основи без службових слів чи зі службовими словами між ними: *дале́ко-дале́ко, ле́две-ле́две, ось-о́сь, ті́хо-ті́хо; будь-що-бу́дь, ві́ч-на-ві́ч, всьогó-на-всьогó, де-не-де́, коли́-не-коли́, плі́ч-о́-плі́ч, хоч-не-хо́ч, як-не-я́к*; Але: *раз у раз, рік у рік, день у день*.

6) прислівники термінологічного характеру за традицією: *де-фа́кто, де-ю́ре*.

Вправа 1*. Перепишіть, розкриваючи дужки.

1. Ми (по) новому розумієм світ, (по) іншому і любим, і страждаєм (А.Малишко). 2. (Від) давна сміливості й одвазі шумить по всесвіту хвала (М.

Рильський). 3. (По) моєму, кожна людина мусить хоч раз коли (небудь) сягнути свого zenіту (О. Гончар). 4. Яка ціна за день, (по) пустому прожитий? (О. Гончар). 5. Коні знялись з місця і нешвидко побрели (по) глибокому снігу (М. Коцюбинський). 7. Серце заскімлило, глухо, (по) вовчи (Б.Олійник). 8. Лине (з) далеку дівочий спів (О. Довженко). 9. Але вже коли я за що візьмусь, то буде (по) моєму (Ю. Збанацький). 10. День був погожий, (по) осі(н,нн)ьому променистий (З. Тулуб). 11. І (по) заячому сліду інколи знаходять ведмедя (Нар. тв.). 12. У нас усе (по) просту, (по) домашньому (І. Франко). 13. Кожен вишукував товариша (по) своєму пір'ю: пани віталися тільки до панів, купці - до купців (Панас Мирний). 14. Трясе цап бороду, бо так звук (за) молоду (Нар. тв.).

Вправа 2*. Перепишіть, розкриваючи дужки.

1. Краю мій! Люблю я тебе (в) день і (в) ночі, (в) ранці (в) вечері і не знаю краю своєї любові (Панас Мирний). 2. Не народилася і не народиться та сила, щоб наш народ (на)вколішки поставила (М. Стельмах). 3. Любіть Україну (у) сні й (на) яву, вишневу свою Україну, красу її, вічно живу і нову, і мову її солов'їну (В. Сосюра). 4. Загін (по) волі просувався розпеченим степом (Ю. Яновський). 5. Час, моя пісне, (по) волі буяти, послухать, як вітер заграв понад морем (Леся Українка). 6. Герой користі не шукає (з) роду (Леся Українка). 7. Під ним коник вороненький (на) силу ступає (Т.Шевченко). 8. На виріст, і (на) силу, й на личко у батька вдався (Марко Вовчок).

Вправа 3. Перепишіть, розкриваючи дужки. Зробіть порівняння в правописі прислівників та прийменникових словосполучень.

Здіймаю руки (до) гори, підійшли (до) гори; (в) горі проклали тунель, (в) горі чувся звук невидимого літака; (на) силу справився з роботою, у будь-якій справі покладайся і (на)силу, і на розум; збирайте усі речі (до) купи, (до) купи листя підійшов малюк, зносити інструмент (до) купи; заглянути (в)середину, (в) середину пляшки потрапило повітря; стати (на) бік товариша, лягти (на) бік, звернути (на) бік; подивитись (у) бік лісу, повернути (в) бік, іти (у) бік річки.

Вправа 4. Складіть і запишіть речення із поданими прислівниками та співзвучними з ними словами. Поясніть, чим зумовлена відмінність у їх написанні.



Інтерактивні вправи

<https://wordwall.net/resource/89180436>

<https://wordwall.net/resource/28515464>

Тема 6. Основи ділового етикету

Діловий етикет — це система правил і норм поведінки, що регулюють стосунки між людьми в робочій сфері. Це фундамент професійного успіху та репутації. Діловий етикет сприяє формуванню позитивного іміджу компанії, зменшує кількість конфліктних ситуацій, створює атмосферу взаємної поваги та довіри. Навіть досвідчені фахівці іноді припускаються помилок, які можуть непомітно зіпсувати їхню професійну репутацію. Чотири головні «пастки», яких слід уникати: різкий тон, емоційні відповіді, ігнорування та надмірна фамільярність.

Завдання 1.

Прокоментуйте ситуацію:

«Знаєте, чому я пішов з цього банку?» – сказав керівник однієї з київських організацій. – «Тому що там до мене ставилися як до такого, на якому можна заробити. А я хочу, щоб на мене дивилися як на ділового партнера, з яким треба працювати».

Чому так сталося? До чого зобов'язують працівників етика та етикет службових взаємин? Від чого залежить імідж установи?

Завдання 2.

З'ясуйте, яких неточностей припустився ваш співрозмовник під час спілкування. Запишіть правильні варіанти.

а) – Пане професор! Чи не могли б Ви дати добро на виступ перед студентами?

– спитав організатор конференції.

– Вибачаюсь, ні! – відповідає, посміхаючись професор. Свого добра я не віддам.

б) Доповідаючий:

– Ми постійно співставляємо результати екзаменаційних сесій і бачимо: результати погіршилися.

Із зали:

– Дозвольте Вам задати питання: «Чи приймали Ви участь в обговоренні «Концепції мовної освіти в Україні»?

– Я не знайомий з концепцією.

Завдання 3.

Спишіть текст, уставляючи пропущені літери та пунктограми, поясніть їх правопис. Доберіть до тексту заголовки.

Переконувати слухачів легше у доброзичливій атмосфері. Їй сприяє...
ввічливе пошан...є звертан...я до опонента привітний вираз
облич...я.Сприятливу атмосферу може створити й початок виступу. Його
завдан...я прихильно налашт...увати слухачів до оратора викликати їх
доброзичливість і увагу. Досвідчен...им оратором може допомогти жартівливе
чи іронічне зауважен...я, доречне в тому випадку, якщо є надія, що слухачі

схильні підтримати вас. У ситуації, коли погляди і переконан...я слухачів суперечать позиції полеміста, доцільно створити настрій примирен...я.

Завжди можна знайти те, що викличе в оратора і слухача близькі почут...я, наприклад, показати що вас об'єднують спільні інтереси сказати, що вам зрозуміла позиція присутніх, оскільки і самі раніше дотримувалися таких поглядів визначити правомірність інших уявлень і пояснити свою позицію, яка полягає не в нав'язуван...і своєї думки а в прагнен...і обговорити питан...я.

Навпаки, викликає неприязнь заява про те, що слухачі повин...і проїнятися вашими переконан...ями. Які ж засоби використовують, прагнучи довести правильність висунутих тверджень і переконати в цьому опонента?... (За Н. Голуб).

Завдання 4.

Прочитайте поданий діалог. З'ясуйте, чи відповідають прийнятим правилам наведені у ньому аргументи.

- Чиї інтереси захищає у своїх творах О.Забужко?
- Інтереси сучасної жінки!
- Аргументуйте!
- Ну не може ж вона, феміністка, захищати інтереси чоловіків!

Завдання 5.

Оберіть єдино можливе в кожному випадку слово. Поясніть свій вибір.

1. Я (рахую, вважаю, гадаю), що студенти університету мають можливість (одержувати, здобувати, набувати) якісну вищу освіту.
2. (Відношення, відносини, стосунки) колег склалися впродовж кількох років.
3. У документах (зустрічаються, трапляються, стикаються) грубі граматичні помилки.
4. Ця пропозиція студентської ради (варта, годиться, гожа) на увагу.
5. (Уздовж, на протязі, протягом) навчального року студенти бухгалтерського відділення плідно працювали над науковим дослідженням.
6. Деканат підготував проект наказу про (відчислення, відрахування) студентів.

Завдання 6.

Прокоментуйте подані ситуації. Як бути? Як би вчинили Ви?

Ситуація 1. Ви прощаєтесь із викладачем? Які мовні формули ви використаєте?

Ситуація 2. Вам потрібно звернутися до колеги в присутності інших людей на роботі. Які формули вітання можливі?

Ситуація 3. Ви хочете влаштуватися на роботу, прийшли на прийом до директора фірми. Вас запросили до кабінету. Які мовні формули ви використаєте?

Ситуація 4. Ви звертаєтесь до керівництва на нараді з проханням повторити останню фразу. Які мовні формули ви використаєте із поданих нижче:

- а) Повторіть ще раз!
- б) Що - що?
- в) Повторіть, будь ласка, ще раз останню фразу!

Ситуація 5. Як правильно зробити зауваження одногрупникові:

- а) Не підштовхуй, будь ласка, я тебе зараз пропущу.
- б) Куди прьош?
- в) Зачекай, будь ласка, я тебе зараз пропущу.
- г) Не лізь на голову.

Завдання 7.

Знайдіть і виправте допущені помилки, правильні варіанти запишіть. Поясніть, які норми сучасної української літературної мови порушено в поданих словосполученнях.

Вибачаюсь, я не туди попав; я подзвоню в дев'ять годин; сильні помехи; в якій годині зустрінемося; кінечний етап переговорів; шари суспільства; скільки зараз годин; держатися з достоїнством на переговорах; самі вигідні депозитні ставки; скажіть, куди я попав; зустрінемося завтра півдесятого.

Завдання 8.

Ви хочете влаштуватися на роботу за фахом. Змоделюйте співбесіду з роботодавцем.

Завдання 9.

Використовуючи етикетні формули, змоделюйте телефонну розмову (10-14 реплік), можливу між:

- а) вами і вашим одногрупником, який пропустив заняття в технікумі без поважних причин;
- б) керівниками двох підприємств щодо налагодження співпраці.

Тема 7. Лексика ділової мови.

В основі текстів офіційно-ділового стилю лежить загальноживана стилістично нейтральна лексика. Ідеться про широковживані слова, які використовуються в усіх функціональних стилях сучасної української літературної мови. Поряд із нейтральною міжстильовою лексикою в офіційноділовому стилі репрезентована і стилістично (функціонально) маркована – ділова, наприклад: вищезазначений, засвідчення, приймання, посадовий, ревізія, реквізит, штамп тощо. Сфера її використання обмежена тільки мовою ділового спілкування. В офіційноділовому стилі багато складних слів, серед них домінують прикметники та іменники, наприклад: навчально-виховний, суспільнополітичний, науково-дослідний, секретар-референт.

Для офіційно-ділового стилю не характерні слова з переносним значенням. Тут функціонують однозначні слова та вислови. Довгі слова і словосполучення важко сприймаються, тому для компресії в усному та писемному мовленні на позначення понять використовують скорочення.

Правила використання скорочень у текстах документів

1. Графічні скорочення не повинні закінчуватися на м'який знак або літеру на

позначення голосного звуку. 2. Слід уживати загальноприйняті графічні скорочення, зафіксовані в державних стандартах і словниках. 3. Графічні скорочення в множині, як правило, не подвоюються (винятки: рр. – роки, пп. – пункти). 4. Текст документа не бажано перевантажувати графічними скороченнями. 5. Не доречно застосовувати декілька графічних скорочень у короткому тексті. 6. Не прийнято починати речення із загальноприйнятих скорочень перед прізвищами та назвами населених пунктів. 7. Авторські скорочення в текстах документів потребують коментувань і розшифрувань.

Перелік найпоширеніших скорочень у текстах ділових паперів

адмін.	адміністрація
кв.	квартал, квартира
акад.	академік
б-ка	бібліотека
млн.	мільйон
буд.	будинок
міськрада	міська рада
буд-во	будівництво
рр.	роки
вип.	випуск
пор.	порівняй
гр.	громадянин
див.	дивись
держ.	державний

Вправа 1. Трансформуйте подані слова відповідно до вимог офіційно-ділового стилю. Багатючий, бомж, брехливий, вдяганка, видовищний, відвідини, доконечний, дотичність, згубний, значливий, іменитий, минуций, нагальний, надурити, насущний, неабиякий, невдовзі, неодмінно, неперевершений, поспіхом, прийдешність, приміром, припинити, прогавити, промовистий, титулка, усілякий, часто-густо, якнайшвидше.

Вправа 2. *Виправіть помилки сполучуваності. Великі ціни, висока кількість, відбулася угода, давати прогрес, дістати насолоду, здійснення змісту, скасувати вибір, сталася новина, пройшов процес, робити рішення, численна перешкода.

Вправа 3. Поясніть значення поданих іншомовних слів. Які з них можна замінити власне українськими відповідниками? Бартер, бізнес, бонус, бутик, габарити, дайвінг, дайджест, девальвація, дедлайн, дефініція, дилер, драйв, консолідація, креативність, легітимний, лізинг, ліфтинг, месидж, моніторинг, онлайн, паркінг, пірсинг, прайм-тайм, респектабельний, саміт, симпозіум, слоган, стагнація, тест-драйв, тінейджер, трейдер, фальсифікація, фолькм'юзик, шопінг.

Вправа 4. Розмежуйте синонімічні та паронімічні пари. Односельчани – односельці, поживний – споживчий, поставка – постачання, предки – пращури, примірник – екземпляр, проживання – мешкання, процент – відсоток, співпраця – співробітництво, схоронність – збереженість, термін – строк (придатності), уцінка – знецінення, фальсифікований – неякісний, філологія – мовознавство, янтар – бурштин.

Вправа 5. Використовуючи словники, розмежуйте значення поданих слів, складіть із ними словосполучення. Авторитетний – авторитарний, адресат – адресант, вимір – вимірювання, відхил – відхилення – відхилення – відхилювання, громадянський – громадський, густина – густота – щільність, ділянка – ділянка, дотримуватись – притримуватись, запитання – питання, заява – заявка – заявлення, здатний – спроможний, кампанія – компанія, компетентність – компетенція, нагода – пригода, пам'ятка – пам'ятник, створення – створіння, течія – плин – плинність.

Вправа 6. Поясніть значення поданих у парах слів, утворіть із ними словосполучення. Виборчий – виборний, воєнний – військовий, гармонічний – гармонійний, дивний – дивовижний, діловий – діловитий, дружний – дружній, змістовий – змістовний, змішаний – мішаний, кінцевий – скінченний, кінцевий – остаточний, лікарський / лікарський – лікарняний, оснований – заснований.

Вправа 7. Трансформуйте подані речення відповідно до вимог офіційно-ділового стилю. 1. Місцеве населення, як могло, піднімало рідну мову у своєму регіоні. 2. Тамтешній народ радо підтримував політику уряду. 3. Новий завгоп проникся відповідальністю до дорученої йому роботи. 4. Відзначимо, що таку ставку можна застосовувати не геть до всіх їхніх доходів. 5. На виконання цього завдання я змарнував дуже багато часу.

Вправа 8. Відредагуйте (за потреби) подані словосполучення. Які з них репрезентують явище тавтології, які – плеоназму? Випишіть словосполучення, що функціонують у книжних стилях. Адреса місця проживання, альтернатива вибору, бігцем бігла, боргове зобов'язання, вишукане ошуканство, вишуканий делікатес, вчити вчительку, диво дивне, засвідчити при свідках, їдма їсть, колега по роботі, лікуючий лікар, лютування лютого, марнота марнот, мати право на захист прав споживача, мріяти свою мрію, найближчі ближні, належне належане місце, на поточних потоках бази даних, наукові розробки українських науковців.

Вправа 9. Відредагуйте (за потреби) подані словосполучення. Які з них репрезентують явище тавтології, які – плеоназму? Випишіть ті, що можуть функціонувати в книжних стилях. Небачене Євробачення, неможливе у світі можливого, пече печія, проведення атестації атестаційною комісією, прокладати кладку, результати розслідування слідчих, реєструвати в журналі реєстрування вхідної кореспонденції, ридма ридав, робити роботу,

роздратована лють, словник іншомовних слів, сполучна ланка, танцювальний дансінг, туга тятива, сама самота, ставити собі за мету, схвалити ухвалу, чудо чудне, штрафні санкції.

Вправа 10. Поясніть значення іншомовних слів, доберіть до них власне українські відповідники. Яким варіантам слід віддавати перевагу в писемному діловому мовленні? Анулювання, апеляція, асортимент, біг-борд, декларація, деструкція, дублювання, ексклюзивний, ергономічний, ідентичний, імітація, інвестиції, ініціювання, консолідація.

ТЕСТ

1. Виберіть часткові синоніми:

- а) телефонна трубка і слухавка;
- б) мапа і карта;
- в) янтар і бурштин;
- г) масштаб і вимір.

2. Виберіть повні омоніми:

- а) лупа (оптичний прилад) і лупа (захворювання шкіри голови);
- б) коса (інструмент) і коса (заплетене волосся);
- в) феномен (людина) і феномен (явище);
- г) замок (споруда) і замок (пристрій для замикання).

3. Пара слів «дискваліфікований» – «декваліфікований» – це:

- а) пароніми;
- б) омоніми;
- в) синоніми;
- г) антоніми.

4. Пара слів «атлас (тканина)» і «атлас (альбом)» – це:

- а) повні омоніми;
- б) омографи;
- в) синоніми;
- г) антоніми.

5. Виберіть часткові синоніми:

- а) мовознавство і лінгвістика;
- б) алфавіт і абетка;
- в) часопис і журнал;
- г) фаза і фазис.

6. Яке словосполучення є ненормативним?

- а) моя адреса;
- б) сказано
- в мій адрес;

- в) адрес із нагоди ювілею;
- г) мешкати за адресою.

7. Яке словосполучення є ненормативним?

- а) хресний хід;
- б) хресне цілування;
- в) хресний батько;
- г) хресний шлях.

8. Яке словосполучення є ненормативним?

- а) об'єм серця;
- б) об'єм рідини;
- в) об'єм кімнати;
- г) об'єм робіт.

9. Яке словосполучення є ненормативним?

- а) обсяг статті;
- б) обсяг годин;
- в) обсяг приміщення;
- г) обсяг інформації.

10. Яке словосполучення є ненормативним?

- а) романтична пригода;
- б) нагода поговорити;
- в) стати в нагоді;
- г) сказати при нагоді.

11. Слово «діловедення» щодо слова «діловодство» є:

- а) паронімом;
- б) синонімом;
- в) калькою з російської мови;
- г) неповним омонімом.

12. Яке словосполучення є ненормативним?

- а) документована точність;
- б) документовані відомості;
- в) документальний фільм;
- г) документоване свідчення.

13. Яке словосполучення є ненормативним?

- а) об'єм тіла;
- б) обсяг товарної маси;
- в) об'єм інформації;
- г) друкований обсяг видання.

14. Слова «програмний» і «програмовий» – це:

- а) пароніми;
- б) антоніми;
- в) омоніми;
- г) синоніми.

15. Яке словосполучення є ненормативним?

- а) заклади громадського харчування;
- б) громадський транспорт;
- в) громадська організація;
- г) громадянське доручення.

Тема 8. Мовні особливості наукового дискурсу

Мовні особливості наукового стилю становлять унормованість (відповідність нормам літературної мови), домінування абстрактної лексики і термінів, однозначність. Науковий текст повинен бути цілісним, а не фрагментарним. Йому властиві аргументованість викладу інформації та рубрикація, а також наявність ілюстративного матеріалу – графіків, діаграм, схем і под. Тексти наукового стилю здебільшого складаються зі складних і простих ускладнених розповідних речень із прямим порядком слів. Такі конструкції дають змогу логічно та послідовно викласти інформацію, забезпечують її завершеність і повноту.

Потрібно уникати вживання слів становити та являти в поєднанні із займенником собою як зв'язок. Замість цих словоформ слід використовувати дієслова є або становити (без «собою»), а також синонімічні форми (поставати, можна назвати та ін.). Наприклад: Це явище можна назвати / визначити, трактувати, інтерпретувати (не «Це явище становить собою....»).

НЕПРАВИЛЬНО	ПРАВИЛЬНО
виключення з правила	виняток із правила
в найменшій мірі	найменшою мірою
всезагальний	загальний
дійшли до згоди	дійшли згоди
ділитися на...	поділятися на...
дякуючи (чому)	завдяки (чому)
задаватись метою	поставити (за) мету
науково-дослідницька робота	науково-дослідна робота
на цей рахунок (сказати)	щодо / стосовно, з приводу цього
область дослідження	сфера, галузь, царина дослідження
обширний огляд	розлогий / широкий огляд
пануюча думка	панівна думка, думка більшості
переконуючий доказ	переконливий доказ
підводити підсумки	підбивати підсумки
подібні закономірності	такі закономірності

понятійно-термінологічний	поняттєво-термінологічний
прийняти до уваги / до відома	взяти до уваги / до відома
прийти до висновків	дійти висновків
ряд праць	низка праць
причинно-наслідковий	причиново-наслідковий
складова частина	складова, складник
співпадіння	збіг
у порівнянні (із чим)	порівняно (із чим)
у ході	під час
учена ступінь	науковий ступінь
через призму	крізь призму
чорновий варіант	чернетка
являтися (чим)	бути, поставати (чим)

Типові мовні формули наукового стилю

Формулювання актуальності та окреслення проблеми

- *станом на сьогодні / дотепер;*
- *сьогодні відсутні наукові роботи, присвячені...;*
- *на сьогодні актуальними залишаються питання ...;*
- *сьогодення позначено відсутністю наукових розробок із (чого);*
- *спостерігаємо різноміснечення поняття .../ різноманітність поглядів учених на (що), широке розуміння поняття ..., розмитість термінів, термінологічну невизначеність;*
- *досліджуване питання відзначається дискусійністю / актуальністю, не втратило актуальності й сьогодні;*
- *дотепер (до сьогодні) немає одностайності вчених щодо трактування / тлумачення, пояснення, інтерпретації (чого);*
- *немає єдності поглядів учених стосовно (чого); – з огляду на це актуальним є ..., гостро / на часі стоїть питання ...;*
- *у зв'язку із цим набули актуальності розробки / дослідження, студії, праці з (чого);*
- *проблема (чого) у сучасній науці ще не знайшла остаточного вирішення;*
- *потребують уточнення / висвітлення, опису, аналізу, переосмислення аспекти...;*
- *у науковій літературі ще недостатньо описані / висвітлені, репрезентовані фактори ..., мало уваги приділяється вивченню / дослідженню, опису, аналізу, розгляду особливостей (чого);*
- *з огляду на це актуальності набуває питання...;*
- *інтерес становить / викликає...;*
- *у площині розвитку сучасної науки... перебуває (що).*

Окреслення перспектив досліджень

- *потребує подальшого вивчення / дослідження, висвітлення (що);*
- *перспективу подальших досліджень становить (що);*

- перспективу подальших наукових студій убачаємо в (чому);
- перспективними, на нашу думку (на наш погляд) є / видаються дослідження (чого);
- здійснене дослідження відкриває нові перспективи вивчення (чого);
- подальшу перспективу дослідження пов'язуємо з вивченням (чого);
- перспективним для подальшого розгляду в цьому напрямі буде вивчення (чого);
- здійснене дослідження не вичерпує проблеми ...;
- подальше дослідження (чого) дасть змогу скласти більш повне уявлення про (що);
- уважаємо доцільним у межах подальшої роботи в цьому напрямку розглянути процес (чого);
- дослідження відкриває перспективи / нові можливості для (чого);
- робота дає поштовх новим студіям у галузі (чого).

Вправа 1. Відредагуйте подані словосполучення. Ведеться мова про (що), виконати аналіз, використання методу дозволяє зробити правильні висновки, всесторонній розгляд, заключаюча промова, зробити цікавий захід, існувати при певних обставинах, научна новизна дисертації, під цим розуміється, побічне дослідницьке завдання, подано аналіз наукової літератури, породжувати правильні твердження, різносторонній аналіз, присущий признак, розглядати в широкому розумінні, складний по формі, у руслі студій, широкий по змісту.

Вправа 2. Відредагуйте подані речення. 1. Слідуючи конфуціанським ученням, перші правителі видавали спеціальні укази про заборону стихійних ринків. 2. Ілюструючи аргументи на користь цієї теорії, учений переміг своїх опонентів. 3. Цю проблему автор розглядає в широкому розумінні. 4. Об'єкт включає в себе низку складників. 5. Ці твори відбивають традиції народу. 6. Підбиваючи підсумок проведених досліджень, учений дійшов до таких висновків. 7. Для оптимізації тексту слід провести його стиснення. 8. Звертаємо увагу на те, що доповідь повинна містити глибоке наукове дослідження.

Вправа 3. Відредайте подані словосполучення. Виробити навик, висновки по викладеному, відзив наукового керівника, відмітити новизну роботи, відноситися до класу предметів, властивості, що знаходяться в певній залежності, встановлення наукового підходу, в порядку виключення, для наглядності, задіяти до роботи, зробити вклад у науку, мислимий об'єкт, множинні тлумачення поняття, намітити план. Вправа 9. Відредагуйте подані речення. 1. У ході дослідження використано сукупність методів і прийомів. 2. Отримані результати стануть у нагоді при підготовці спецкурсів та спецсемінарів. 3. Відношення номінації розуміється в роботі як таке, що може виступати як самостійне, так і таке, на яке нашаровуються інші відношення. 4. Прикладом контексту іменування є наступний мікротекст. 5. На пленарному засіданні доповідач приділив багато уваги постановці ряду наукових проблем.

6. Протиставлення робить аргументацію більш наглядною і дозволяє аргументатору точніше представити свою точку зору. 7. Спонтанність аргументації веде до відхилення від логіки під сильним впливом емоцій. 8. Вагомий внесок у розробку проблеми внесли слідувачі вчені: Шаповал М. Н., Заляпко М. К., Рубайло М. К.

Вправа 4. Які з поданих слів є паронімами, а які – синонімами? Базовий – базисний, вихідний – висхідний, компетенція – компетентність, кризовий – кризисний, напис – підпис, натурник – натурщик, означення – визначення, опанування – опонування, пергамент – пергамен, суть – сутність, уява – уявлення.

Вправа 5. Відредайте подані словосполучення. Направити інформацію, область виробництва, одиниця з наявними трьома рівнями, опрацювання проблем, отримати значення, перелічити учасників заходу, пред'являти увагу, признавати слушним, приймати до уваги, приміняти знання, примірна інструкція, приступати до виконання обов'язків, своєю чергою, сказати як заключення, тези доповіді, утворюючі частини пропозиції.

Тема 9. Антисуржик

Вправа 1. Прочитайте, проаналізуйте та запам'ятайте слова і фрази, складіть із ними власні речення /із рубрики «Правильно»

НЕПРАВИЛЬНО	ПРАВИЛЬНО
Болільник	Вболівальник <i>На стадіоні зібралися активні вболівальники «Динамо Київ»</i>
Ви праві	Ви маєте рацію; Ваша правда <i>Ви маєте рацію, це справді найкраще рішення для цієї ситуації.</i>
Я рахую/про думку/	Я вважаю <i>Я вважаю, що кожна людина має право на власну думку.</i>
Виключати/включати світло	Вимикати/вмикати світло <i>Вимикайте світло перед виходом з дому.</i>
Від нічого робити	Знічев'я <i>Семен Іванович не спав і не відпочивав по праці, він просто собі лежав знічев'я</i>
Говорити на українській	Говорити по-українськи, по-українському

	<i>Говорити по-українськи - це не лише ознака патріотизму, а й спосіб збереження нашої культурної спадщини.</i>
Оптом	Гуртом <i>Купівля гуртом часто дозволяє значно заощадити на витратах.</i>
В розницю	уроздріб <i>Продаж уроздріб дозволяє клієнтам купувати товари в необхідній кількості без зайвих витрат.</i>
Дівішнік	Дівич-вечір <i>Напередодні весілля ми організували незабутній дівич-вечір для нареченої.</i>
Доля істини	Часточка правди <i>У кожному жарті завжди є часточка правди, яка змушує замислитися.</i>
З наступаючим Новим роком!	З прийдешнім Новим роком! <i>Щиро вітаю вас з прийдешнім Новим роком та бажаю щастя, здоров'я й удачі в усьому!</i>
Мішати/у значенні – перешкоджати/ комусь	Заважати комусь <i>Не варто голосно розмовляти, щоб не заважати комусь працювати чи відпочивати.</i>
Проблема заключається у тому, що...	Проблема полягає у тому, що... <i>Проблема полягає у тому, що ми не врахували всі можливі варіанти розвитку ситуації.</i>
Заклучити договір	Підписати договір, укласти угоду <i>Перед тим, як розпочати роботу, нам потрібно підписати договір про співпрацю.</i>
Залишити когось у спокої	Дати комусь спокій <i>Дай йому спокій, нехай відпочиває</i>

	<i>після важкого дня.</i>
Сфотографувати крупним планом	Сфотографувати великим планом <i>Учень хотів сфотографувати метелика великим планом.</i>

Увага! Пароніми та омоніми

Адреса – місце проживання чи перебування; напис на конверті. <i>Наприклад: адреса ресторану; мешкати за адресою; надсилати на адресу.</i>	Адрес – письмове вітання особі чи організації, переважно з нагоди ювілею. <i>Наприклад: вітальний адрес; адрес від колишніх учнів.</i>
Громадський – який стосується суспільства, громади чи окремого колективу; який відбувається у громаді або пов'язаний із суспільно корисною роботою. <i>Наприклад: громадський порядок; громадський транспорт; громадська організація. «Були в них якісь спільні громадські справи на селищі» (Ю. Шовкопляс)</i>	Громадянський – який стосується громадянина як члена суспільства. <i>Наприклад: громадянський обов'язок; громадянське право; громадянська війна. «Дрібніша стала й мірка, якою міряють і честь, і цноту, і гідність громадянську» (Леся Українка)</i>
Дружний – який відбувається одночасно, злагоджено, спільно. <i>Наприклад: дружна праця, дружний колектив, дружний сміх.</i>	Дружній – який ґрунтується на дружбі, прихильності, взаємно доброзичливий. <i>Наприклад: дружній візит, дружня бесіда, дружня підтримка.</i>
Закордон – іноземні країни, зарубіжжя. <i>Наприклад: їхздити по закордонах, мріяти про закордон.</i>	За кордон – за межі своєї країни. <i>Наприклад: поїхати за кордон; побувати за кордоном, повернутися з-за кордону.</i>
Книжковий – пов'язаний із книжкою, із торгівлею або зберіганням книжок. <i>Наприклад: книжковий клуб, книжкова крамниця, книжковий ринок.</i>	Книжний – притаманний літературно-писемному стилю. <i>Наприклад: книжна мова, книжний стиль, книжна лексика.</i>
Мимохіть – мимоволі, ненароком, підсвідомо.	Мимохідь – по дорозі; (сказати) між іншим; (глянути) краєм ока.
Обумовлювати – обмежувати якоюсь умовою, заздалегідь установлювати, зазначати. <i>Наприклад: обумовлено в угоді; сторони обумовлюють усе заздалегідь.</i>	Зумовлювати – бути причиною чогось, спричиняти щось. <i>Наприклад: зумовлювати руйнування гірської породи; зумовлювати наслідки; зумовлювати труднощі.</i>
Уява – фантазія, здатність образно створювати або відтворювати щось у думках.	Уявлення – знання, розуміння чогось. <i>Наприклад: повне, чітке уявлення про щось.</i>

<i>Наприклад: багата уява; поетична уява; поставати в уяві; витвори уяви.</i>	
Чисельний – який стосується числа, виражений у якій-небудь кількості, кількісний. <i>Наприклад: чисельний аналіз; чисельне зростання населення; чисельна перевага.</i>	Численний – який складається з великої кількості когось або чогось, наявний у великій кількості. <i>Наприклад: численна група, численна аудиторія; численні гості.</i>

Увага, синоніми!

Одержувати, отримувати – брати те, що дають, надсилають, дарують.

Наприклад: отримувати подарунок, одержувати книжки в бібліотеці; отримувати стипендію, зарплату.

Здобувати – діставати, розшукувати, одержати щось із певними затратами сили, енергії зусиль.

Наприклад: здобувати освіту, знання, науковий ступінь, перемогу, волю.

Тест

1. Який варіант є найменш оптимальним?
 - а) у роботі обстоюється думка;
 - б) у роботі поділяється думка;
 - в) у роботі підтримується думка;
 - г) у роботі висувається думка.

2. Яке словосполучення є ненормативним?
 - а) виконувати об'єднувальну функцію;
 - б) виражати об'єднувальну функцію;
 - в) показати реалізацію об'єднувальної функції;
 - г) підсилювати об'єднувальну функцію.

3. Яке словосполучення є ненормативним?
 - а) піднімати питання;
 - б) порушувати питання;
 - в) обговорювати питання;
 - г) розв'язувати питання.

4. Виберіть найменш оптимальний варіант:
 - а) дана група;
 - б) зазначена група;
 - в) подана група;
 - г) згадана група.

5. Яке словосполучення є ненормативним?

- а) мати властивості;
- б) наділяти властивості;
- в) змінювати властивості;
- г) виявляти властивості.

6. Яке словосполучення є ненормативним?

- а) репрезентувати класифікацію;
- б) проводити класифікацію;
- в) здійснювати класифікацію;
- г) подавати класифікацію.

7. Яке словосполучення є ненормативним?

- а) привернути увагу;
- б) зосередити увагу;
- в) привабити увагу;
- г) сфокусувати увагу.

8. Яке словосполучення є ненормативним?

- а) залагодити конфлікт;
- б) розв'язати задачу;
- в) з'ясувати питання;
- г) вирішити завдання.

9. Яке словосполучення є ненормативним?

- а) взяти до уваги;
- б) звернути увагу на ...;
- в) зосередити увагу на ...;
- г) брати увагу.

10. Яке словосполучення є ненормативним?

- а) порушувати норми;
- б) урахувати норми;
- в) застосовувати норми;
- г) відповідати нормам.

Тема 10. Лексичні помилки

Неправильно	Правильно
Прикласти зусилля	Докласти зусиль
Примірні вправи	Зразкові вправи
Приймати міри	Вживати заходів
Слідувати прикладу	Наслідувати приклад
Прийшов час	Настав час
Слідувати закону	Дотримуватися закону
По всім правилам	За всіма правилами
Приймати участь	Брати участь
По мірі сил	У міру сил
Приймати присягу	Складати присягу
По відношенню	Щодо, стосовно
Співпадати	Збігатися
Приймати близько до серця	Брати близько до серця
Прийти до себе	Прийти до пам'яті
Співставляти	Зіставляти, порівнювати

КОРИСНИЙ СЛОВНИЧОК

ВЖИВАЮТЬ	РАДИМО
бажающий	той, хто (який, котрий) бажає, охочий
біжуча вода	проточна вода
біжучий рядок	рухомий рядок
болезаспокоюючий	болезаспокійливий
ведуча організація	провідна організація
виконуючий обов'язки	виконувач обов'язків
вимираючі види тварин	напіввимерлі види тварин
виступаючий	доповідач, лектор, промовець
відпочиваючий	який відпочиває, відпочивальник
вміщуючий залізо	багатий на залізо, залізовмісний
водоплаваючі птахи	водоплавні птахи
ворогуючі сторони	ворожі сторони
всепроникаючий погляд	проникливий погляд
годууюча мама	мама-годувальниця
головуючий	голова
дезінфікуючий засіб	дезінфекційний засіб

Тавтологією називають недоречне повторення слова або кількох спільнокореневих слів у реченні (чи сусідніх реченнях).

Приклади тавтології:

Тавтологія	Правильна форма
зробити роботу	виконати роботу
прорахунки враховано	недоліки враховано
внести внесок	зробити внесок
забезпечити безпеку	гарантувати безпеку
у розповіді розповідається	у розповіді йде мова про
широко поширений	широко розповсюджений
корисне використання	правильне використання
одноголосно проголосувати	проголосувати одностайно
отримати підтримку	заручитися підтримкою
відшкодувати шкоду	відшкодувати збитки

Плеоназми

Плеоназм – це використання в парі двох слів, що мають спільне лексичне значення. Зазвичай такі слова окремо є нормативними, тому їхнє з'єднання утворює лексичну помилку. Ось поширені приклади плеоназмів:

Плеоназм	Правильна форма	Пояснення
перший дебют	дебют	дебют – це і є перший виступ
провідний лейтмотив	лейтмотив	лейтмотив – це й так основний мотив
пам'ятний сувенір	сувенір	сувенір – це і є пам'ятний подарунок
народний фольклор	фольклор	фольклор – це й так народна творчість
прейскурант цін	прейскурант	прейскурант – це і є довідник цін

Вправа 1. Відредагуйте текст.

Одного разу Олег вирішив змінити своє життя на краще. Він зрозумів, що **прийшов час** зайнятися спортом і зміцнити своє власне здоров'я. Щоб досягти успіху, потрібно було **прикласти зусилля** та регулярно виконувати **примірні справи**.

Друзі радили йому **слідувати прикладу** професійних спортсменів та **приймати міри** для покращення фізичної форми. Він вирішив діяти **по всім правилам** дотримуючись режиму харчування і тринувань.

Через деякий час Олег навіть почав **приймати участь** у спортивних змаганнях. Він працював **по мірі сил**, не перевантажуючи організм але поступово покращував свої результати.

Його ставлення **по відношенню** до спорту змінилося – він усвідомив, що фізична активність й дисципліна допомагають в всіх сферах життя. Результати тренувань почали **співпадати** з його очікуваннями, і він зрозумів, що рухається у правильному напрямку.

Іноді, стикаючись з труднощами, Олег міг **приймати близько до серця** свої особисті невдачі. Але після відпочинку та підтримки друзів він швидко **приходив до себе** і знову брався за роботу.

Він навчився **співставляти** свої можливості з реальними цілями і поступово добивався успіху. Олег зрозумів, що головне – не зупинятися і завжди рухатися вперед!

Вправа 2. Відредагуйте текст

У одному з міст, на березі річки, де **біжуча вода** не припиняє свій рух навіть на мить, організували конференцію, присвячену охороні оточуючого середовища. На міроприємстві виступав **виступаючий**, який розповідав про **вимираючі види тварин** та важливість збереження біорізноманіття. Він підкреслював, що **водоплаваючі птахи**, живучі біля води, є показником чистоти оточуючого середовища.

У залі панувала тиша, кожен слухав зосереджено, а його слова мали **болезаспокоюючий** ефект. У цей момент люди згадували про необхідність зберігати природу для майбутніх поколінь.

Один із учасників, який працював у **ведучій організації** по охороні тварин, пояснив, що серед **ворогуючих сторін** у боротьбі за екологічну рівновагу часто виникають суперечності між різними державами. Однак важливо знайти компроміс і діяти разом.

У цей час, в іншому кінці залу, сиділа **відпочиваюча** мама з маленькою дитиною. Вона помічала, як на обличчях присутніх людей відбиваються різні емоції. Однак у неї був особливий погляд – **всепроникаючий погляд** материнської любові, який не міг залишити байдужим.

Міроприємство продовжувалося, і всі зібралися для важливої справи: створення спеціального плану для захисту природи. Усі усвідомлювали, що кожен з них

виконує свою роль у цьому процесі, і навіть **виконуючий обов'язки** нещодавно призначений керівник був впевнений, що співпраця принесе плоди.

На фуршеті, серед інших страв, були **дезінфікуючі засоби** для підтримки гігієни, адже зберігати природу потрібно не тільки в диких умовах, але й у повсякденному житті. Усім було зрозуміло, що навіть маленькі зусилля допомагають зберегти планету для майбутніх поколінь, адже наша діяльність прямо впливає на природу навколо нас.

На прикінці заходу багато хто подякував за інформативну дискусію та пообіцяв прикладати зусилля для збереження природи, щоб наші нащадки могли жити у здоровому світі, в якому є місце для всіх – від **годууючої мами** до **бажаючих** побачити красу дикої природи.

Вправа 3. Відредагуйте речення та оберіть правильний паронім:

Це (**громадський/громадянський**) обов'язок кожного мешканця Держави.

Ми часто провідуємо (**громадський/громадянський**) парк в вихідні.

Студенство поїхало (**закордон/за кордон**) на навчання.

Напишіть будь-ласка (**адресу/адрес**) отримувача на конверті.

У нашому районі відкрили новий (**громадянський/громадський**) Центр Дозвіля.

Наш клас дуже (**дружний/дружній**) ми разом проводимо багато часу.

Урочистий (**адрес/адреса**) на честь ювіляра був виголошений Мером міста.

Вправа 4. Прочитайте речення. Чи трапляються в них порушення лексичної норми? Як слід сказати правильно?

1. Моя сестра постійно притримується дієти. 2. У кожного мешканця будинку на дверях був поштовий ящик. 3. З нашого залізничного вокзалу відходять поїзди далекого слідування. 4. Приведи, будь ласка, приклад на вивчене правило.

Вправа 5. Знайдіть і виправте тавтологію чи плеоназми:

1. Він піднявся вгору на вершину гори.
2. Ми обговорили це питання між собою.
3. Вона отримала подарунок у вигляді сюрпризу.
4. У квітковому магазині продавали красиві квіти.
5. Він зайшов усередину кімнати й зачинив двері позаду себе.
6. Він спустився вниз по сходах.
7. Це був мій власний особистий щоденник.
8. Він згадав у своїй пам'яті цю подію.
9. Учень зробив це власноруч своїми руками.
10. Сестра повернулася назад додому після тривалої подорожі.
11. Директор особисто сам перевіряв звіт.

12. Ми заздалегідь попередили їх про можливі ризики.
13. Ми зустрілися разом у кафе.
14. У музеї експонували стародавні старовинні артефакти.
15. Вони вийшли на вулицю на свіже повітря.
16. Ми попередньо заздалегідь підготували всі необхідні документи.
17. Виконавчий директор особисто сам вирішив взяти участь у проєкті.
18. Новий сучасний смартфон оснащений сучасними технологіями.

Вправа 6. Замініть повторювані слова

У наведених реченнях знайдіть слова, які повторюються або є зайвими, та замініть їх відповідними синонімами або скоротіть речення.

1. Літній дідусь любив сидіти на лавці в парку та дивитися, як діти грають у дитячі ігри.
2. Це був мій особистий власний щоденник, який я завжди носив із собою.
3. На святі була святкова атмосфера, всі веселилися та раділи.
4. Він висловив свою власну думку щодо цієї ситуації.
5. У книзі міститься корисна інформація, яка буде корисною для студентів.
6. Вона розповіла свою власну історію життя, яка була дуже особистою для неї.
7. У воді плавала риба, яка пливла за течією річки.
8. Це були різноманітні різні варіанти вирішення проблеми.
9. Він отримав несподіваний сюрприз, який його дуже здивував.
10. Новий сучасний телефон має багато нових функцій.

Вправа 7.

Знайди помилку! Неправильно дібрано український відповідник до запозиченого слова:

Плац – площа; сек'юриті – охорона; бібліофіл – книгознавець; блеф – обдурювання; бонна – вихователька; бенкет – свято; гіпербола – перебільшення; меценат – покровитель; рюкзак – наплічник; флексія – корінь; аеродром – летовище; гелікоптер – вертоліт; гуру – наставник; вібрація – коливання; графіті – буква; дефіс – риска; інструкція – вказівка; коаліція – об'єднання; альянс – союз; інвестор – покровитель.



Інтерактивні вправи

<https://wordwall.net/resource/62251654>

<https://wordwall.net/pl/resource/60867696>

<https://wordwall.net/pl/resource/11692827>

ТЕМИ ДЛЯ КОМПЛЕКСНОГО ПРАКТИЧНОГО ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАВДАННЯ

1. Мова сучасного ділового листування: типові помилки та способи їх уникнення.

Практична частина:

редагування листів;

виправлення русизмів і кальок;

створення власного ділового email українською.

2. Діловий етикет у професійному спілкуванні

Практична частина:

складання сценаріїв телефонних розмов;

моделювання конфліктних ситуацій;

вправи на добір етикетних формул.

3. Мовний імідж компанії: як мова формує репутацію бренду

Практична частина:

аналіз комунікації українських брендів;

редагування рекламних текстів;

створення tone of voice для компанії.

4. Типові мовні помилки у документах та медіатекстах

Практична частина:

пошук помилок у реальних текстах;

вправи на редагування;

створення пам'ятки «Антисуржик для офісу».

5. Фемінітиви в сучасному діловому мовленні: норма чи тренд?

Практична частина:

аналіз вакансій і сайтів компаній;

редагування текстів із порушенням норм;

мініопитування та аналіз результатів.

6. Мова резюме та мотиваційного листа

Практична частина:

створення власного CV;

редагування невдалих резюме.

7. Ділова українська мова в соціальних мережах компаній

Практична частина:

аналіз постів брендів;

виправлення стилістичних помилок;

написання серії постів для компанії.

8. Маніпуляції та мовний вплив у бізнес-комунікації

Практична частина:

аналіз рекламних слоганів;
визначення мовних маніпуляцій;
створення етичної рекламної комунікації.

9. Штучний інтелект і ділова українська мова

Практична частина:

аналіз текстів, створених AI;
редагування «машинного» стилю;
порівняння людського й автоматичного перекладу.